

ACOLIUM – sotlavar

Spiklavsfamiljen Caliciaceae, Caliciales

Göran Thor

Acolium karaktäriseras av en kombination av sittande till insänkta apothecier, ett svartbrunt excipulum som vidgas kraftigt mot basen och sporer med grova sprickor. Alla arter växer på ved eller bark. Arter i *Calicium* med sittande–insänkta apothecier har ett tunt excipulum och släta sporer.

Bål välutvecklad–insänkt, vårtig till areolerad, grå–gråbrun samt en art associerad till *Pertusaria*-arter med bål inne i värdbålen. Fotobiont trebouxioïd. Apothecier sittande till insänkta; excipulum vidgas kraftigt mot basen, svartbrunt, av sklerotiserade hyfer; mazaedium svart, utan pruina. Asci omvänt äggrunda–cylindriska, bildas en och en. Sporer mörkbruna, 1-septerade, tjockväggiga, med grova sprickor. Pyknid vanliga och svartbruna eller okända. Konidier färglösa, osepterade, cylindriska.

Bål C–, K– eller K+ gul till rödbrun, KC–, Pd– eller Pd+ blekgul–gulaktigt röd, UV–; inga lavsubstanser eller placodiolsyra och ett pigment.

Litteratur: British Lichen Society vol. 15 (2021), Prieto & Wedin (2016), Tibell (1999).

Bestämningsnyckeln inkluderar även *Calicium*-arter med sittande–insänkta apothecier.

- 1 Associerad till arter i släktet *Pertusaria*; sporer med spiralformiga åsar.....*Acolium sessile*
- Licheniserade arter med egen bål; sporer utan spiralformiga åsar.....2
- 2 Bål intensivt gulgrön3
- Bål grå6
- 3 Med vulpinsyra; sällsynt på tall utmed Östersjöns stränder; apothecier med gul pruina. *Calicium lucidum*
- Med rhizocarpsyra; vanligen inte utmed Östersjöns stränder; apothecier utan pruina.....4
- 4 Apothecier sittande; asci cylindriska med sporer i 1 rad eller ibland 2 rader.....*Calicium pinicola*
- Apothecier insänkta; asci päronformiga och med sporer i 2–3 rader5
- 5 Sporer 1-septerade.....*Calicium tigillare*
- Sporer svagt murformiga*Calicium notarisi*
- 6 Apothecier insänkta i bålen; sporer släta.....*Calicium trachylioides*
- Apothecier sittande; sporer med grova sprickor.....7
- 7 Apothecier 0,9–1,5(–2,5) mm i diameter; med tydlig grå pruina på övre delen av excipulum; sporer med smala åsar.....*Acolium inquinans*
- Apothecier 0,4–0,8 mm i diameter, med otydlig grå pruina på övre delen av excipulum; sporer oregelbundet areolerade*Acolium karelicum*

Acolium inquinans sotlav

Bål välutvecklad till nästan insänkt, vårtig, grå–gråbrun. Apothecier sittande, 0,9–1,5(–2,5) mm i diameter och 0,4–0,7 mm höga, med tydlig vit pruina på övre delen av excipulum. Asci cylindriska, med sporer i en rad, 42–55 × 4,5–6 µm. Sporer 1-septerade, 15–18 × 9–10 µm, som mogna med smala åsar och enstaka grova sprickor. Pyknid 80–140 × 55–70 µm. Konidier cylindriska, 3–4 × 1 µm.

Bål C–, K+ gul till rödbrun, KC–, Pd+ blekgul–gulaktigt röd, UV–; placodiolsyra och ibland ett gult oidentifierat pigment vilket ger färgreaktionerna.

På gammal, hård ved, främst gamla trästaket, stolpar och ladväggar men även på döda, avbarkade torrkvistar på levande barrträd liksom på bark på gran, tall, björk, al och ek. Sk–TL, ma.

Den vanligaste arten i släktet och karaktäristiskt är den tydliga grå bålen i kombination med stora apothecier. *A. karelicum* har mindre apothecier (0,4–0,8 mm i diameter) och sporer oregelbundet areolerade där areolerna är åtskilda åt av grova sprickor.

Acolium karelicum liten sotlav

Bål tunn, vårtlik till något areolerad, svagt grönaktigt grå–gråbrun. Apothecier sittande, 0,4–0,8 mm i diameter och 0,3–0,4 mm höga, med otydlig grå pruina på övre delen av excipulum. Asci cylindriska med sporer i en rad, 28–33 × 4–5 µm. Sporer 1-septerade, 14–17 × 8–10 µm, som mogna oregelbundet areolerade, åtskilda åt av grova sprickor. Pyknid okända.

Bål C–, K–, KC–, Pd–, UV–; placodiolsyra.

På gamla, senvuxna granar i granskog med lång skoglig kontinuitet, sällsynt på ekbark. Vg–TL, r.

A. inquinans har större apothecier (0,9–1,5(–2,5) mm i diameter) och sporer med smala åsar och enstaka grova sprickor.

Acolium sessile parasitsotlav

Bål insänkt i värden. Apothecier sittande, med kant med en otydlig grå pruina, 0,3–0,6 mm i diameter och 0,2–0,3 mm höga. Asci smalt klubbformiga med sporer i två oregelbundna rader, 25–31 × 5–7 µm. Sporer 1-septerade, 12–15 × 8–9 µm, med spiralformiga åsar och grova sprickor. Pyknid okända.

Bål C–, K–, KC–, Pd–, UV–; inga lavsubstanser (apothecierna).

Associerad till *Pertusaria*-arter, oftast *P. coccodes* och framför allt på grova ekstammar i halvöppna lägen. Sk–Dlr, r.

Den enda arten associerad till andra lavar och där-

för lätt att känna igen. Vid mikroskopering är smalt klubbformiga asci med sporer i två oregelbundna rader och sporer med spiralformiga åsar karaktäristiskt.